

Kort om materialet

Faktaför djupningen ”Förebygga och agera vid brand” innehåller samma material som eleverna får. Den innehåller dessutom ytterligare fördjupningsfakta som inte finns i elevmaterialet. Fördjupningsfaktan är kursiverad.

Inledning

Varje år orsakar bränder stora egendomsskador och mänskligt lidande. Den ungefärliga kostnaden för bränder i Sverige uppgår till flera miljarder kronor varje år. Ungefär 1 000 skadas och 100-130 personer dör varje år. Allra flest bränder inträffar i december och januari.

De vanligaste kända brandorsakerna, i hemmen är att man eldat på fel sätt i eldstäder såsom kaminer, kakelugnar och värmepannor, samt att man glömt något på spisen. Andra vanliga orsaker är tekniska fel, levande ljus, rökning, barns lek med eld och att branden är anlagd med uppsåt.

Ansvar för brandskydd innebär enligt lag att i skälig omfattning hålla utrustning för livräddning och släckning vid brand och vidta övriga åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Ansvaret för brandskyddet ligger både på den som äger byggnaden, det vill säga fastighetsägaren och på dem som bedriver verksamhet i byggnaden. Normalt sett svarar ägaren för åtgärder som hör till byggnaden

Har du koll?

Förebygga och agera vid brand

och dess fasta brandskyddsinstallationer, medan den som hyr eller använder lokalerna svarar för att dessa används på ett ansvarsfullt sätt.

Så här förebygger du bränder

Du kan göra mycket själv!

När bränder väl uppstår kan de utvecklas snabbt och få väldigt stora konsekvenser. Men det finns faktiskt mycket du själv kan göra för att förebygga dem! Här är några exempel:

- Lita **aldrig** på levande ljus! De ska hållas under uppsikt och ska släckas när du lämnar rummet. Använd brandsäkra och stabila ljusstakar och ställ ljusen på säkert avstånd från gardiner och annat brännbart.
- Se till att små barn inte får tag i tändstickor eller tändare.
- Låt inte disk- och tvättmaskiner eller torktumlare vara igång när du sover eller går hemifrån.
- Håll rent från brännbart material på och runt om spisen. Rengör spisfläkten då och då. Spisbränder kan uppstå när värmen från en bortglömd spisplatta eller kastrull smälter fett i spisfläkten. När fett droppar ner börjar det brinna. En kastrull med mat som glöms bort på en påslagen platta kan också börja brinna. Branden kan sedan lätt sprida sig upp i fläkten och vidare därifrån.
- Se till att glödlampor och spotlights inte kommer åt något brännbart eller kan trilla ner. En tänd lampa blir väldigt varm och kan i värsta fall antända material som ligger emot den.

- *Byt blinkande lysrör omedelbart. Komponenterna i armaturen kan bli överhettade och åldras hastigt vilket kan orsaka en brand. Byt samtidigt glimtändaren. Den har lika lång livslängd som lysröret. Byts den inte kan flimrandet fortsätta eller återkomma snart igen.*
- Var rädd om elsladdar så att de inte kläms eller skadas. I en trasig sladd kan det bli kortslutning och det kan starta en brand. Dra ut kontakten om en sladd eller en elektrisk apparat är trasig.
- Dra ut kontakten till hårtorkar, mobilladdare med mera när de inte används.
- Se till att teven står luftigt.
- Dra ur kontakterna till datorn, telefonen och teven när det åskar. Slår åskan ner kan apparaterna skadas inuti. Ibland märks det inte på en gång. Felet i apparaten kan i värsta fall starta en brand senare.
- Och så lite till att tänka på:
 - *Se till att tändstickor, cigarettfimpar och dylikt är ordentligt släckta innan de slängs i soporna.*
 - *Aska från öppen spis och liknande ska förvaras i metallkärl med lock i minst fem dygn efter att den brunnit ut. Sedan kan den slängas bland övriga sopor.*
 - *Linoljetrasor kan lätt självantända! Efter användning bör trasorna brännas eller förvaras i ett kärl med vatten och lock. Efter några dygn kan trasan slängas.*

Brandvarnare – ett måste

En brand kan växa oerhört fort. I början är bränder nästan ljudlösa och man kanske inte märker att det börjat brinna. Därför är det viktigt att ha brandvarnare. Den reagerar om det börjar brinna och varnar genom att tjuta högt.

Det bör finnas minst en uppsatt och fungerande brandvarnare i varje bostad och minst en på varje våningsplan.

Brandvarnaren ska sitta i taket, det är dit röken kommer först. Prova brandvarnaren en gång i månaden och byt batteri en gång per år. Kontrollera brandvarnarens funktion genom

att trycka på testknappen. Om den piper så fungerar brandvarnaren och batteriet som de ska.

Räddningsverkets allmänna råd (SRVFS 2007:1) om brandvarnare i bostäder anger bland annat att brandvarnaren ska placeras minst 50 cm från väggen. Brandvarnarens övervakningsområde bör inte överstiga 60 m². Dessutom bör avståndet mellan två brandvarnare inte vara större än 12 meter. Ett bra ställe att ha brandvarnare på är i eller utanför rum där personer sover. Tänk på att ljudet från en brandvarnare kan vara svårt att höra genom en stängd sovrumsdörr och att en stängd dörr kan hindra röken från att nå brandvarnaren.

För hörselskadade och döva finns det särskilt framtagna brandvarnare som varnar med hjälp av ljus- och vibrationssignaler.

Ha släckutrustning hemma

Det kan ta några få minuter innan branden blir så stor att det inte går att släcka den själv. Därför är en handbrandsläckare väldigt bra att ha hemma. Med hjälp av den släcker man effektivt mindre bränder. För bostäder rekommenderas en pulversläckare på minst sex kilo.

Handbrandsläckare måste fungera när de behövs, lek **aldrig** med dem! En handbrandsläckare kan bara användas en gång, sedan måste den lämnas in och fyllas på.

Brandfilter är ett bra komplement eller alternativ till handbrandsläckare, och är lämpliga att använda för att kväva brand i exempelvis kläder, stekpannor och grytor.

Det finns olika typer av handbrandsläckare. Beroende på vad de är fyllda med släcker de olika typer av bränder.

Typ av handbrandsläckare	Främst avsedd för bränder i
Vatten	trä, papper, textilier
Skum	trä, papper, textilier, vätskor
Pulver	trä, papper, textilier, vätskor, el-utrustning
Kolsyra	vätskor, oljor, el-utrustning

Så här använder du en handbrandsläckare:

1. Dra ur säkringen
2. Lossa slangen
3. Rikta munstycket ner mot det som brinner, inte mot lågorna
4. Gå så nära branden du kan och håll en låg kroppsställning
5. Tryck in handtaget
6. Rör dig runt branden så att du kommer åt ordentligt

Bra att veta när man eldar utomhus

Använd helst iordningställda grillplatser. Ska man elda på annan plats är det viktigt att det sker på ett säkert sätt. All eldning sker på eget ansvar.

Gör så här:

- Placera eldstaden så att det inte finns risk att elden sprider sig.
- Ta en titt på underlaget där du tänkt elda, exempelvis grus- eller sandmark är ett bra val. Eldning på berghäll kan leda till att berget spricker. Är marken torr kan elden spridas.
- Gräv en grop och lägg stenar runt.
- Se till att ha uppsikt över elden hela tiden.
- Ska du göra upp eld med hjälp av brandfarlig vätska – använd tändvätska. Låt det dra in i bränslet några minuter innan tändning.
- Håll eller spruta **aldrig** på mer brandfarlig vätska när det väl brinner. Du kan bli brännskadad.
- Släck ordentligt! Låt elden brinna ut helt och hållet. Håll på rikligt med vatten. Rör om så att glöden slocknar. Gräv också upp marken under askan och håll på vatten tills ingen glöd eller rök finns kvar.

Kom ihåg:

- Elda inte när det är stark vind, då är det större risk att elden sprider sig.
- Är det väldigt torrt i skog och mark kan det vara eldningsförbud. Om du ska elda, ring räddningstjänsten först och kontrollera så det är tillåtet.
- Om elden sprider sig – larma 112.
- Var inte för nära elden. Många kläder som är tillverkade av syntetmaterial är lättantändliga, speciellt om de sitter löst och luftigt.
- Elda inga sopor!

Så här gör du om det börjar brinna

Agera alltid direkt!

Eftersom en brand kan växa fort gäller det att agera direkt. Det är när branden fortfarande är liten som man har chans att släcka själv. Tänk igenom före hur du ska bete dig och ta dig ut om det börjar brinna. Grundregeln är:

RÄDDA – VARNA – LARMA – SLÄCK

Brand i kläder

Om det brinner i dina egna kläder, lägg dig ner, rulla runt och försök kväva elden. Om det brinner i någon annans kläder – se till att snabbt få ner personen på marken. Använd tvång om det behövs. Om man står upp eller springer runt sprider sig branden snabbare och dessutom ökar risken för brännskador i ansiktet och andningsvägarna. Försök kväva branden mot marken eller med det du har till hands. Släck genom att slänga en filt eller liknande över personen. Täta till mot kroppen från huvudet och neråt så att branden kvävs. Använd inte sådant som är gjort av nylon och fleece, det tar lätt eld.

När branden är släckt måste brännskadorna genast kylas ner. Se vidare under rubriken "Brännskador".

Om det brunnit i kläderna – försök inte ta av dem om de verkar sitta fast i personens hud. Däremot är det bra att klippa bort det tyg i kläderna som inte fastnat i huden, för att underlätta vidare behandling av skadan.

Brand i kastrull

Skulle det börja brinna i en kastrull, kväv branden med ett lock. Använd **aldrig** vatten om det brinner i margarin eller olja, då "exploderar" det brinnande fettet! Det blir en våldsam brandspridning och du kan bli allvarligt brännskadad.

Brand i TV

Vid brand i teven, dra ut kontakten. Släck med en handbrandsläckare eller genom att hålla på vatten. Vatten leder ström. Släcker man med vatten kan man få ström i sig om kontakten fortfarande är i.

Annan brand

Är branden liten, försök att släcka, men ta inga onödiga risker.

Brinner det bara lite grann, exempelvis i en ljusstake, försök att släcka med vatten.

Är branden större och det finns handbrandsläckare till hands: ryck ur sprinten, närma dig branden i låg ställning och spruta mot det som brinner, inte mot lågorna. Rör dig runt branden så du kommer åt att släcka. Håll dig under röken.

När du inte kan släcka själv

Har du ingen möjlighet att släcka på ett säkert sätt är det viktigaste att du snabbt tar dig ut. Börjar rummet bli rökfyllt, kryp under röken.

Stäng dörren till rummet där det brinner, det dämpar branden. Stäng också ytterdörren när alla kommit ut. Varna andra och larma 112.

Stanna ute när du har kommit ut! Branden och röken blir snabbt kraftigare och om du går tillbaka in är det inte säkert att du kan ta dig ut igen.

Viktigt att veta om du bor i lägenhet

Brinner det i lägenheten och du måste utrymma – stäng lägenhetsdörren efter dig! Annars kan hela trapphuset snabbt bli rökfyllt.

Gå **aldrig** ut i ett rökfyllt trapphus! Är det rök i trapphuset – stäng dörren och stanna kvar i lägenheten! Där är du tryggast. En lägenhetsdörr står normalt emot en brand i cirka 30 minuter. Våta handdukar hjälper till att täta runt dörren och i brevinkastet. Larma 112 och påkalla uppmärksamhet genom fönstret eller balkongen.

När du larmar 112

Behövs hjälp, ring 112. Då hamnar du hos en SOS-operatör på SOS-Alarm. För att få den bästa och snabbaste hjälpen – svara på operatörens frågor om vad som har inträffat, var det har hänt, vilket telefonnummer du ringer ifrån och så vidare. Hjälpen blir inte försenad för att du svarar på många frågor. När du pratar med en operatör, larmar en annan samtidigt räddningstjänsten och skickar den till platsen. Möt upp när hjälpen kommer för att visa vägen och spara tid.

I vissa byggnader finns särskilda larmknappar man kan trycka på om det börjar brinna. Trycker man på en sådan går det ett larm direkt till SOS Alarm.

Du kan larma 112 från din mobiltelefon även om kontantkortet är slut. Nödnumret 112 gäller i alla EU-länder.

Ring bara 112 om det verkligen är en nödsituation. *Många ringer i onödan. Mer än hälften av alla samtal kommer från människor som inte befinner sig i en akut nödsituation.*

Ha koll på de gröna skyltarna och ta alltid ett larm på allvar!

I köpcentrum, diskotek, hotell, biografier, idrottshallar och liknande finns det särskilda nödutgångar avsedda att användas vid utrymning. Det ska alltid finnas minst två utrymningsvägar från varje lokal. I vissa fall får ett fönster utgöra en av dem om utrymningen kan ske på ett betryggande sätt.

Utrymningsvägarna är märkta med gröna skyltar med vita symboler. Skyltarna har samma färg i alla EU-länder.

Ta för vana att alltid ha koll på var nödutgångarna finns!

När du sover borta, exempelvis på hotell, vandrarhem eller i lägerlokaler, är det särskilt viktigt att du har koll på var du ska ta dig ut om det börjar brinna. Studera utrymningsplanen noga. Den visar var du befinner dig och var utrymningsvägarna och släckutrustning finns. När du är ute och reser – ta gärna med resebrandvarnare.

Skulle brandlarmet gå, ta det alltid på allvar. Gå snabbt ut mot närmsta utgång eller nödutgång. Behöver någon hjälp att ta sig ut, hjälp till om du kan. Välj säkraste vägen ut, undvik rökfyllda utrymmen. Använd **aldrig** hissen vid brand.

Brännskador

Vid brännskador, stora som små, är det viktigt att omedelbart kyla skadan med vatten.

Skölj i minst 10-15 minuter i svalt vatten, inte iskallt.

Det svalt vattnet hjälper mot smärtan och hindrar att skadan blir värre.

Är det en stor eller djup brännskada bör man alltid uppsöka läkare. Skadan betraktas som stor om den är större än handflatan eller om skadan är i ansiktet, skrevet eller över leder.

Mer fakta och information

Mer fakta och information, checklistor och filmer, om att förebygga och agera vid brand, hittar du på www.dinsakerhet.se.